

Автореферати

Івашків В. М. Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальностей 10.01.01 – українська література та 10.01.07 – фольклористика. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2009.

Дисертація є першим у сучасній філологічній науці системним дослідженням ранньої творчості видатного українського письменника Пантелеймона Куліша (1819–1897) у всій її повноті – від етнографічно-художніх романтичних оповідань 1840 р. до подорожніх нотаток, зроблених під час поїздки до Варшави на початку 1847 року. Період 1840 – початку 1847 рр. важливий тим, що у цей час П. Куліш формувався як талановитий письменник-романтик, передусім прозаїк, фольклорист, літературний критик, публіцист, історик, починав як поет і перекладач, організатор культурно-літературного процесу. Уперше ґрунтовно проаналізовано особливості художнього змісту творів «воронізького циклу», ідилії «Оріся», історичних романів «Михайло Чарнышенко, или Малороссия восемьдесят лет назад» і «Чорна рада» (рукописні та опубліковані ранні редакції), епопеї «Україна» та її прозового відповідника «Книги о ділах народу українського і славного Війська козацького Запорозького», видатної історіософської праці «Повесть об украинском народе». З'ясовано особливості ролі й місця у творах П. Куліша українського фольклору, збиранню, дослідженню й публікаціям якого він приділяв дуже багато часу. Всебічно розглянуто також доробок раннього П. Куліша – фольклориста, літературного критика та публіциста у контексті його суспільно-політичної діяльності.

Публікації:

1. Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша: Монографія. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 448 с.

2. Куліш П. Чорна рада: Хроніка 1663 року: Роман / Упоряд., післямова і примітки В. Івашківа. – К.: Молодь, 1991. – 168 с.

3. Куліш П. Твори в двох томах. – Т. 2. Поєми. Драматичні твори / Упоряд. і примітки В. Івашківа. – К.: Наукова думка, 1994. – 768 с.

4. Куліш П. Повесть про український народ / Упоряд. та автор вступної статті В. Івашків; пер. з рос. Я. Приходи. – Львів: Літопис, 2006. – 228 с.

5. Українські народні пісні в записах Пантелеймона Куліша (на матеріалі фондів Інсти-

туту [мистецтвознавства, фольклористики та етнографії] ім. М. Рильського АН УРСР // Народна творчість та етнографія. – 1989. – № 5. – С. 64–67.

6. Дослідження романтичної прози // Жовтень. – 1989. – № 7.–С. 124–125.

7. Пантелеймон Куліш і його історичний роман «Чорна рада» // Куліш П. Чорна рада: Хроніка 1663 року: Роман. – К.: Молодь, 1991. – С. 149–157.

8. Деякі особливості художнього мислення Пантелеймона Куліша у 1840-х роках // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці філологічної секції. – Львів, 1992. – Т. ССXXIV. – С. 71–88.

9. Пантелеймон Куліш і його художньо-історична концепція України (на матеріалі творчості 1840-х років) // Другий Міжнародний конгрес українців: доповіді і повідомлення. Літературознавство (Львів, 22–28 серпня 1993 р.). – Львів, 1993. – С. 105–109.

10. Образ автора у творчості Пантелеймона Куліша // Literatura i komunikacja. Od listu do powieści autobiograficznej. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1998. – S. 344–352.

11. Іван Франко і сербські епічні пісні // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Українська фольклористика. – Львів, 1999. – Вип. 27. – С. 171–176.

12. Творча діяльність Пантелеймона Куліша 1840-х років і фольклор // Українська філологія: школи, постаті, проблеми : зб. наук. праць Міжнародної конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті (Львів, 23–25 жовтня 1998 р.). – Львів, 1999. – Ч. 2. – С. 517–526.

13. Становлення історично-романного мислення Пантелеймона Куліша: роман «Михайло Чарнышенко, или Малороссия восемьдесят лет назад» у контексті його ранньої романтичної творчості // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці філологічної секції. – Львів, 2000. – Т. ССXXXIX. – С. 58–79.

14. «Записки о Южной Руси» Пантелеймона Куліша як унікальне явище української фольклористики середини XIX століття // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці Секції етнографії та фольклористики. – Львів, 2001. – Т. ССXLII. – С. 307–337.

15. Проблематика романтичної повісті Пантелеймона Куліша «Огненный змей» // 3 його духа печаттю... : Зб. наук. праць на пошану Івана Денисюка. – Львів, 2001. – Т. 1. – С. 26–41.

16. Проблематика ранніх романтичних оповідань Пантелеймона Куліша // Зб. праць кафедри української преси на пошану професора Михайла Нечитайлока з нагоди 80-річчя від дня народження. – Львів, 2001. – Вип. 4–6. – С. 401–411.

17. Пантелеймон Куліш і Михайло Грабовський (до проблеми українсько-польських взаємин) // Київські полоністичні студії. Т. 5: Романтизм: між Україною та Польщею: Зб. наук. праць. - К., 2003. - С. 336-343.

18. Епопея Пантелеймона Куліша Україна та ідейно-естетичні пошуки української літератури та фольклористики першої половини XIX століття // TeKa komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych. Lublin: Polska Akademia Nauk. Oddział w Lublinie, 2004. - Т. 1. - С. 39-48.

19. «Орися» П. Куліша в контексті творчих пошуків письменника 1840-х років // Слово і час. - 2004. - № 5. - С. 3-17.

20. Пантелеймон Куліш та Михайло Максимович: творчі і людські контакти // Народознавчі зошити. - 2005. - № 5-6. - С. 460-466.

21. Визначна пам'ятка української суспільно-історичної думки середини XIX століття // Куліш П. Повість про український народ / Упоряд. та автор вступної статті В. Івашків; пер. з рос. Я. Приходи. - Львів: Літопис, 2006. - С. 7-49.

22. Пантелеймон Куліш та його «Ответ Г. Сенковскому на его рецензию «Истории Малороссии» Маркевича» // Слово і час. - 2006. - № 1. - С. 27-35.

23. Пантелеймон Куліш і його спроба поетичної історії України: епопея «Україна» та «Книга о ділах народу українського і славного Війська козацького Запорозького» // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. - Львів, 2006. - Вип. 37. - С. 65-98.

24. Європейські фольклорні та літературні мотиви у творчості Пантелеймона Куліша 1840-х років // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. - Львів, 2007. - Вип. 41. - С. 3-15.

25. Український фольклор у записках і дослідженнях Куліша (1840-ві роки) // Хроніка-2000. Український культурологічний альманах. - К., 2009. - Вип. 78: Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. До 190-річчя від дня народження П. О. Куліша. - С. 329-369.

26. Маловідома Кулішева брошура 1846 року // Слово і час. - 2009. - № 8. - С. 90-96.

27. До питання про художню концепцію роману П. Куліша «Чорна рада» // Пантелеймон Куліш: матеріали і дослідження. - Львів; Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2000. - С. 41-54.

28. Пантелеймон Куліш в оцінці Юрія Липи // Юрій Липа: голос доби і приклад чину: Зб. наук. праць. - Львів, 2001. - С. 47-52.

29. Письменницяка і фольклористична спадщина Пантелеймона Куліша в інтерпретації Філарета Колесси // Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX-XX століття. З нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Ми-

коли Колесси: Зб. наук. праць та матеріалів. - Львів, 2005. - С. 152-158.

30. Фольклористична діяльність Пантелеймона Куліша в оцінці Івана Франка // Іван Франко: дух, наука, думка, воля: Матеріали наукового конгресу, присвяченого 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня - 1 жовтня 2006 р.). - Львів, 2008. - Т. 1. - С. 936-945.

31. Пантелеймон Куліш про поетику народної пісні (на матеріалі рукописів 1840-х років) // Українська культура в історичному розвитку та державотворенні: Тези доповідей VII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 170-річчю від дня народження Павла Чубинського (Київ, 12-14 лютого 2009 р.). - К., 2009. - С. 12-14.

Гуменюк О. М. Любовна лірика в кримськотатарському пісенному фольклорі: тематичні мотиви, особливості поетики. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.07 - фольклористика. Національна академія наук України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського. - Київ, 2009.

У роботі досягнуто художній світ кримськотатарської фольклорної любовної лірики. Підкреслено значимість ліричної пісні в жанровій системі національного фольклору, осмислено особливу роль у ній пісень про кохання. Основну увагу приділено тематичним мотивам та особливостям поетики аналізованих фольклорних творів. Розглянуто макам - старовинний фольклорний жанр, у якому превалюють тужливі любовні мотиви, а часом також простежуються світлі надії. Глибинна емоційність зразків цього жанру поєднана з філософічною медитативністю. Найбільш поширений у кримськотатарському пісенному фольклорі жанр легкої ліричної пісні, в якому також переважають любовні мотиви. Для цих пісень характерна жвавість, часто грайливість, яка не раз ефектно контрастує з відчутною в них елегантною тональністю. В легких ліричних піснях виділено три основні цикли - пісні печального кохання, пісні долання тривоги і скрут, пісні щасливої любові.

Проникливе осягнення печалей і радостей кохання; передача широкої гами почуттів, тонких настроєвих відтінків, неабияке інтонаційне багатство; мальовнича метафоричність і символічна сконденсованість лаконічної образості; динамічний розвиток ліричного сюжету, за яким нерідко вгадуються обриси сюжету фавульно-оповідного; стрункість та вигадливість композиції (лінійної, ретроспективної,

мозаїчної); система експресивних повторів, яка посилює орнаментальність і чітку злагожденість викладу; вишукана звукова й ритмічна організація – такі провідні особливості поетичного світу кримськотатарської народної любовної пісні.

П у б л і к а ц і ї:

1. Меджбур олдым мен бир гуле – Взяла у бран мене троянда: Поетичний світ фольклорного пісенного жанру – макаму: Наукове дослідження. – Симферополь: Світ, 2008. – 152 с.

2. Особливості поезиї кримськотатарської народної епічної оповіді «Чора-батир» // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2005. – Т. 18 (57). – № 3: Филология. – С. 206–209.

3. Жіноча любовна пісня в кримськотатарській фольклорній ліриці // Народна творчість та етнографія. – 2007. – № 2. – С. 87–91.

4. Мотив нещасливого кохання у кримськотатарських народних піснях «Бакьын, достлар» та «Мен де бильмем, себеп кимдир» // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 135. – С. 82–85.

5. Печаль нездійсненого кохання: Кримськотатарська народна пісня «Умер оджа» // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 135. – С. 82–85.

6. Адам Мицкевичининь «Къырым соненлершнде къырымтатар сымалары ве мотивлери [Кримськотатарські образи та мотиви у «Кримських сонетах» Адама Міцкевича] // Иьлдьыз. – 2008. – № 3. – С. 147–154.

7. Кримськотатарська музика // Українська музична енциклопедія / НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Рильського. – К., 2008. – Т. 2. – С. 603–606.

8. Особливості евфонічної й ритмічної організації літературних текстів кримськотатарських народних пісень про щасливе кохання // Культура народов Причерноморья. – 2009. – № 158. – С. 49–51.

9. Вивчення кримськотатарської народної пісні в часи першого відродження національної культури // Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. – 2009. – Т. 22 (61). – № 3: Филология. Социальные коммуникации. – С. 122–131.

10. Кримськотатарська народна пісня про щасливе кохання. Особливості поезиї // Східний світ. – 2009. – № 3. – С. 129–134.

11. История украинской культуры: Учебно-методическое пособие. – Симферополь: Таврический гуманитарно-экологический институт, 2006. – 62 с.

12. Музика в драматичній поезії Лесі Українки // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 36. – С. 130–133.

13. Чистих вод прозорий плин [Кримськотатарська народна пісня] // Кримський діалог. – 2006. – № 37. – С. 3.

14. До питання про інтертекстуальність «Кримських сонетів» Адама Міцкевича (кримськотатарський вимір) // Дни Адама Мицкевича в Крыму: Крымско-польский сборник научных работ. – Т. 3. – Симферополь: Универсум, 2006. – С. 65–68.

15. Сонет Адама Міцкевича «Буря» і кримськотатарська народна пісня «Лиш на одинадцятий місяць угледілися гори» // Дни Адама Мицкевича в Крыму: Крымско-польский сборник научных работ. – Т. 5. – Симферополь: Универсум, 2007. – С. 77–82.

16. Сила жіночого чару: Про кримськотатарську народну пісню «Деве маджары» («Верблюжа мажара») // Брега Тавриды. – 2007. – № 6. – С. 234–237.

17. Мотив розлуки в кримськотатарській народній пісні // Творча особистість Т. Г. Шевченка і проблема збереження самобутності національних культур в умовах глобалізації: Матеріали V Всеукраїнської науково-методичної шевченківської конференції / Кримський респ. Ін-т післядипломної педагогічної освіти. – Симферополь: НАТА, 2008. – С. 220–229.

18. До питання про музикальність поезії Лесі Українки (ліричний цикл «Мелодії») // Неоромантичні обрії творчих пошуків Лесі Українки: Збірник наукових праць. – Симферополь: Світ, 2008. – С. 61–67.

Кметь І. Ф. Образ Божої Матері у фольклорі: українська апокрифічна традиція. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.07 – фольклористика. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2008.

У дисертації вперше в сучасній фольклористиці простежено специфіку образотворення Божої Матері в українському фольклорі в контексті фольклорно-апокрифічних зв'язків. Проаналізовано великий пласт історіографічних, джерельних матеріалів із цієї проблематики, на основі якого розроблено власну методику дослідження – вивчення образу Божої Матері на основі аналізу відображених в апокрифіці важливих подій у житті Богородиці, через «поетичну біографію героя». Розкрито семантику образу Божої Матері в українській народній культурі. Обґрунтовано, що сутність Богородиці як героя апокрифічної словесної традиції (в сюжетах народних легенд, духовних пісень, колядок) виявляє себе у таких аспектах, як богообраність, материнське покликання і заступництво.

П у б л і к а ц і ї:

1. Апокрифи та усна народна словесність: проблема взаємовпливів // Народознавчі зо-

шити. – Львів, 2005. – Зош. 5–6 (65–66). – С. 532–542.

2. З етіології «Народної біблії» (роздуми над книгою) // Народознавчі зошити. – Львів, 2006. – Зош. 5–6 (71–72). – С. 596–601.

3. Мотиви «допомога селянина» та «чудо з пшеницею» в апокрифічному сюжеті про втечу Святої Родини до Єгипту // Вісник Львівського університету: серія філологічна. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2006. – Вип. 41. – С. 292–301.

4. Фольклорна апокрифіка у творчості Михайла Грушевського // Нова педагогічна думка. – Рівне, 2009. – № 1. – С. 56–61.

5. Апокриф як джерело до вивчення давньої української культури // Наукові зошити історичного факультету. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005. – Вип. 6. – С. 21–31.

6. Образ Пресвятої Богородиці в українській бароковій гомілетичній традиції // Pamiętnik VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki (Archiwista w świecie źródeł historycznych, Lublin, 28–29 kwietnia 2005) / [pod red. J. Łosowskiego]. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. –

7. Biblia ludowa na warsztacie etnolingwisty // Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. – № 19. – С. 296–298.

8. Апокрифічність народно-релігійного світогляду: фольклорна апокрифіка // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування: збірник наукових праць. – Рівне, 2008. – Вип. 2 (42); част. 2. – С. 71–79.

Судак С. Д. Міфологічна діяльність як елемент формування сутнісних сил людини. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Київ: Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова, 2009.

У роботі досліджено трансформацію уявлень про сутнісні сили людини в текстах героїчного епосу, проаналізовано природу, генезис, форми експлікації сутнісних сил людини в контексті есенційних та екзистенційних аспектів міфопоетичної, епічної традиції, зокрема, в текстах героїчного епосу – античного, північноєвропейського, буддистського.

Досліджено окремі жанри українського героїчного епосу під кутом зору виявлення в них уявлень про екзистенційні прагнення та сутнісні сили людини. Такі складові українського епосу, як думи та історичні пісні, утримують

у собі опредметнення тих загальнолюдських феноменів, які виступають як визначальники, породжувачі сутнісних сил людини.

У висновках зазначено, що сутнісною силою людини в українському героїчному епосі виступає відданість людини референтній соціальній групі. Такими групами виступають козацьке товариство й сім'я (дім, оселя). Вони постають у текстах втіленням всесвіту, того життєвого світу, в якому реалізує себе людське буття.

П у б л і к а ц і ї:

1. Сутнісні сили людини як фактор її самопізнання та самореалізації // Культура і сучасність. – К.: Мінкульттуризму України, 2007. – № 1. – С. 51–56.

2. Екзистенція і трансценденція як форма самодійснення сутнісних сил людини // Мультиверсум. – К.: Інститут філософії НАН України, 2007. – № 61. – С. 91–99.

3. Сутнісні сили в пам'ятках північноєвропейського епосу «Старша Едда» та «Беовульф» // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К.: 2007. – № 4. – С. 48–55.

4. Сутнісні сили в міфопоетичних текстах античних авторів // Мультиверсум. – К.: Інститут філософії НАН України, 2008. – № 70. – С. 163–172.

5. Феноменологічний зріз екзистенційних виявів сутнісних сил людини в епічній міфопоетичній думці // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Реформування системи аграрної вищої освіти в Україні: досвід і перспективи» (М-во агропромполітики України, Нац. агр. ун-т). – К.: Нац. агр. ун-т., 2005. – Ч. II.

6. Проблема становлення сутнісних сил могоді як філософсько-культурологічна проблема // Проблеми суспільно-політичних, гуманітарних та загальноосвітніх дисциплін в аграрному вузі. Пріоритетні засади й форми соціальної роботи на селі в умовах його трансформації: Збірник наукових статей. – Київ-Умань, 2006. – Вип. 2–3.

Кузев В. В. Релігієзнавчий аналіз демонологічних уявлень авраамістичних релігій (до питання становлення). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11. – релігієзнавство. – Інститут філософії імені Г. Сковороди НАН України (Відділення релігієзнавства). – Київ, 2009.

Дисертація присвячена дослідженню демонологічних уявлень авраамістичних релігій. Основну увагу приділено генезису та тенденціям трансформації базових категорій демонологічного вчення. Проаналізовано взаємозв'язок останнього з ключовими структурами цих релігій.

гій. Здійснено спробу проведення комплексного філософсько-релігійного аналізу демонології авраамістичних релігій. Доведено, що демонологія релігійних систем авраамістичної традиції є складним, динамічним явищем, розвиток якого в процесі історії доповнювався за рахунок зовнішніх релігійних впливів (часто запозичень). Показано, що філософсько-релігійне вилучення феномену демонології в монотеїстичних системах неодмінно стикається з питаннями релігійного дуалізму. Встановлено, що на сучасному етапі розвитку авраамістичних релігій наявні тенденції переосмислення традиційних вірувань стосовно демонології / ангелології та теорій, пов'язаних із ними. Відстежено функціонування узвичаєних демонологічних вірувань у сучасному сатанізмі. Загалом ідейно-доктринальний базис неосатанізму відтворено на основі відомостей із доступної демонологічної та теологічної літератури, відомостей про ересі та відьомство, фольклору, загальнопоширених знань із магії й окультизму тощо. Щодо власне релігійної складової даних культів, то неосатанізм, в основному, поділяє погляди теперішнього секуляризованого суспільства.

Публікації:

1. Проблема зла в кабалістичній традиції // Українське релігієзнавство / Гол. ред. А. Колодній. – 2008. – № 45. – С. 24–30.

2. Феномен демонічної одержимості та екзорцизму в християнській традиції: минуле та сьогодення // Науковий вісник НПУ імені М. Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. праць. – Вип. № 17 (30). – К.: НПУ імені М. Драгоманова, 2008. – С. 28–35.

3. Сліди інших релігій у демонологічних віруваннях іудаїзму // Науковий вісник НПУ імені М. Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: Зб. наук. праць. – Вип. № 19 (32). – К.: НПУ імені М. Драгоманова, 2009. – С. 59–65.

4. Тема ангелів і демонів в іудейських апокрифічних текстах // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. – Вип. 466–467. Філософія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – С. 246–248.

5. Мірча Еліаде як дослідник європейського відьомства // Мірча Еліаде як класик світового релігієзнавства. Матеріали міжнародної наукової конференції 1 березня 2007 р. – К.: ПАРАПАН, 2007. – С. 109–120.

6. Концепт ангелів смерті та покарання як джерело формування демонологічних вірувань (авраамічна традиція) // Дні науки філософського факультету – 2008. Матеріали міжнародної наукової конференції 16–17 квітня 2008 р. – Частина V. – Київ, 2008. – С. 18–20.

7. Особливості тлумачення зла в кабалі: релігійно-філософські виміри // Іудаїзм: сутність, історія, сучасні виміри. Матеріали Шостої

міжнародної молодіжної релігієзнавчої літньої школи 30 липня – 5 серпня 2007 р. – Київ, 2008. – С. 92–100.

8. Компаративний аналіз основних демонологічних концептів авраамістичних релігій // Сравнительное религиоведение: от предмета к проблеме. Вторая международная научная интернет-конференция по религиоведению 01 октября – 01 декабря 2008 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ereligions.net/datas/users/Kuzev.pdf>

9. Особливості демонологічної міфології ісламу // Іслам: історія, сутнісні виміри та сучасні тенденції. Матеріали VII міжнародної молодіжної релігієзнавчої літньої школи 7–16 липня 2008 р. – Київ–Сімферополь, 2008. – С. 67–75.

10. Роль іудейських апокрифічних текстів у генезисі демонологічних та ангелологічних концепцій іудаїзму та християнства // Людина. Світ. Суспільство (до 175-річчя філософського факультету). Дні науки філософського факультету – 2009. Матеріали міжнародної наукової конференції 21–22 квітня 2009 р. – Ч. VII. – Київ, 2009. – С. 164–165.

Петрова М. В. Детская языковая картина мира (на материале детского немецкого фольклора). – Рукопись.

Дисертація на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Московский государственный университет имени М. Ломоносова, 2009.

У дисертації визначено межі й структуру поняття «дитячий фольклор», його жанрову специфіку, здійснено комплексний мовно-стилістичний і лінгвокультурологічний аналіз творів дитячого німецького фольклору, а також подана характеристика дитячої мовної картини світу й визначена роль фольклорних творів у формуванні картини світу дитини.

Автор охарактеризував стилістичні особливості німецького дитячого фольклору та їхню роль у створенні й реалізації мовної картини світу. Серед функцій розглянутих тропів (епітети, порівняння), крім власне естетичної (створення яскравих образів, що запам'ятовуються), виділені також такі як: створення протиставлення (наприклад, створення контрастних образів за допомогою епітетів: *Es war einmal ein kleiner Mann-’, Heijuchheid; Der hatte eine grafts Frau*), комічного ефекту, ефекту несподіванки, що виникають як результат очевидної невідповідності між визначальною ознакою й обумовленим об'єктом (*Du hast Augen wie Sardellen* (порівняння); *Du bist grofi, dafur doof* (епітети)). Найбільш уживаними епітетами у створенні образів дитячого німецького фольклору є кольороназви (*rot, weifi, blau*) й епітети, що

характеризують інші зовнішні ознаки предметів (розмір, форму). Образне порівняння також ґрунтується переважно на зовнішній подібності об'єктів (колір, форма, розмір - braun wie Schokolade. Beme wie 'ne Leberwurst groß wie ein Haus).

На відміну від авторської поезії для дітей у дитячому фольклорі превають уже стійкі, традиційні й звичні метафори. Поетична образність фольклору пояснюється її генетичним зв'язком із міфом і міфологічним мисленням. Міфологічне й дитяче мислення виявляють риси подібності у світорозумінні й усвідомленні себе в цьому світі - це свого роду анімістичне сприйняття світу, оживлення всіх його компонентів, відчуття себе як частини загального, почуття причетності й співпереживання. Тому закономірно, що основна частина метафор у дитячому фольклорі припадає на усіблення, яке можна виділити як особливий вид цього тропа.

Стилістичні ресурси синтаксису фольклорних текстів (діалог, повтор) виступають у якості головних елементів образної й текстової структури вірша в дитячому фольклорі, що пояснюється усною формою побутування фольклорних текстів. Крім структуроутворюючої ролі, вони володіють ще цілою назвою значимих і специфічних функцій у фольклорних текстах, із яких у якості головної й визначальної можна виділити функцію мовної гри. Мовна гра - незмінна характеристика дитячого фольклору, яка багато в чому зумовлює мовну своєрідність його текстів.

П у б л і к а ц і ї:

1. Языковая реализация абстрактного понятия «Zeit» в детском немецком фольклоре // Материалы XV Международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов». Секция «Филология». - Москва: МАКС Пресс, 2008.

2. Образы страшных существ в детском стихотворном фольклоре Германии, средства их создания и значение // Современные гуманитарные исследования. - Москва: Компания Спутник, 2008. - № 3 (22).

3. О функциональной значимости темы смерти в собственно детском стихотворном фольклоре Германии // Вопросы гуманитарных наук. - Москва: Компания Спутник, 2008. - № 4 (37).

4. Диалогичность как характерная стилистическая и структурообразующая особенность немецкого детского фольклора // Вестник Московского университета. - 2008. - Сер. 9.

5. Очерк истории изучения немецкого детского фольклора в русле национальной традиции Германии // Вестник Костромского государственного университета им. Н. Некрасова. - 2008. - Т. 14.

КЛИМОВА К. А. Новогреческая мифологическая лексика в сопоставлении с балканославянской. - Рукопись.

Дисертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.20 - сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание. - Москва: Институт славяноведения РАН, 2009.

Новогреческа міфологічна лексика відрізняється від аналогічної лексики давньогрецької мови так само, як і персональний склад новогреческої міфології відрізняється від міфології прадавньої Греції. Однак ті численні елементи, що збігаються з античною традицією, є доказом безперервності грецької культури. Наприклад, у Мойрах можна простежити риси аналогічних давньогрецьких персонажів: жіночу іпостась, троїстість, зовнішній вигляд, заняття прядінням, функцію наділяти немовлят долею. Інші міфологічні персонажі мають лише непряме, опосередковане відношення до давньогрецької міфології. Наприклад, і назви нереїд, і деякі їхні ознаки, зокрема такі, як зв'язок із морською водою, множинність, функція заманювати юнаків і т. ін., вказують нам на походження цих персонажів від давньогрецьких нереїд; у той час як інші важливі характеристики: зв'язок із рослинністю, із прісною водою (ріками, джерелами, озерами), функції шкودити породілям і немовлям і т. ін., є новими елементами образу нереїд.

Візантійська культура, що заснована на християнській свідомості, також наклала відбиток на народну демонологію Нової Греції. Найяскравішим прикладом цього може бути осмислення багатьох міфологічних персонажів як «нечистих» і увявлення про те, що хрест, ікона, молитва - найдієвіші обереги від демонічних істот. Багатовікова історія розвитку й численні контакти з іншими народами балканського й середземноморського ареалу дуже вплинули на формування нинішньої системи персонажів. Можна говорити про створення загальнобалканського типу деяких міфологічних персонажів, наприклад, святочних демонів калікандзарів або жіночих персонажів на зразок віла / самовіла, грецьким аналогом яких є нереїди.

Історичні умови постійних контактів греків із мовами й культурами південнослов'янського ареалу призвели до появи в новогреческій системі деяких нових міфологічних персонажів, які пов'язані зі слов'янською традицією. Так, наприклад, відбулося із міфологічними персонажами мора й смердаки, вірування про яких греки перейняли у слов'ян.

Система персонажів новогрецької демонології складається із безлічі різноманітних образів, серед яких можна виділити групу центральних або «ключових» персонажів (нереїди, стіхьо, вовулак, мойри, калікандзари, смердаки, чорт). Про них збереглися розгорнуті характеристики, які мають великі ареали поширення на території грецького світу і найбільше часто згадані в міфологічному контексті, а також другорядних персонажів (Бубуласа, Пефтаргу, Каламодонтес та ін.), відомості про яких більш скупі.

Характеризуючи грецькі міфологічні запозичення в балканослов'янських мовах, слід розмежовувати серед них «книжкові» і «народні». Для грецизмів книжкового походження характерною рисою є широкий ареал їх поширення – як у південних, так і в східних слов'янських мовах, що обумовлене релігійним характером цієї лексики. У сфері народної міфології, що нас цікавить, грецизмів порівняно небагато, при цьому вони практично повністю зберігають своє первісне грецьке значення. Сама система міфологічних персонажів, які позначені у балканослав'янських мовах за допомогою грецизмів, також досить стабільна, що пояснюється особливостями її походження. В запозиченнях у сфері народної культури були виявлені такі особливості: велика кількість похідних слів, що утворювалися від запозиченої лексики; різноманітність морфологічного складу; діалектна поліваріативність і значні семантичні коливання залежно від регіону, у якому було зафіксоване слово.

Крім безпосередньо лексичних запозичень у сфері міфології, у роботі було розглянуто деякі концептуальні корені ('тінь', 'полудень', 'субота', 'вітер'), спільні для народної культури Греції й балканослов'янських народів. Як показало дослідження, найчастіше така спільність уявлень про міфологічні персонажі і схожість мотивів номінації персонажа обумовлені наявністю якихось єдиних загальнобалканських уявлень про те чи інше явище.

Новогрецька міфологічна лексика є цікавим матеріалом для наукового дослідження, вивчати який можна за допомогою різних методів аналізу. За допомогою етимологічного аналізу назви міфологічного персонажа можна визначити історичне коріння походження самого персонажа, за допомогою аналізу внутрішньої форми слова – виявити в новогрецькій і південнослов'янських мовах те загальне, що поєднує міфологію цих регіонів (загальні уявлення і способи номінації, які засновані на якому-небудь єдиному балканському концепті, наприклад, розглянути в четвертому розділі дисертації назви, пов'язані з концептуальним мотивом 'тінь') або схожі уявлення про міфо-

логізоване явище (назви, пов'язані з концептом 'вітер') знаходження. Для запозичень у сфері народної культури були виявлені такі особливості: велика кількість похідних слів, що утворювалися від запозиченої лексики; неоднотипність морфологічного складу; діалектна поліваріативність і значні семантичні коливання залежно від регіону, в якому було зафіксоване слово.

П у б л і к а ц і ї:

1. О некоторых славянских заимствованиях в новогреческой мифологической лексике // Славяноведение. – 2008. – № 5. – С. 88–96.

2. Женские персонажи в новогреческой мифологии // Традиционная культура. – 2009. – № 1. – С. 72–81.

3. Восточные мотивы в новогреческой мифологии // Балканские чтения 7. В поисках «ориентального» на Балканах. – Москва, 2003. – С. 127–129.

4. Вурдалак в народной культуре современной Греции // Проблемы славяноведения в трудах молодых ученых. – Москва, 2003. – С. 274–287.

5. Нереиды в традиционной культуре современной Греции // Доклады российских ученых. IX конгресс по изучению стран Юго-Восточной Европы (Тирана, 30.08–03.09.2004). – Санкт-Петербург, 2004. – С. 164–183.

6. Демоны места в новогреческой традиции (лексический аспект) // Балканские чтения 8. В поисках «западного» на Балканах. – Москва, 2005. – С. 136–138.

7. Стихьо – дух-покровитель места в новогреческой мифологии и некоторые славянские параллели // Исследования по славянской диалектологии 12. – Москва, 2006. – С. 114–130.

8. Балканские концепты в народной мифологии современной Греции и славянобалканского ареала // Исследования по славянской диалектологии 13. – Москва, 2008. – С. 251–266.

9. Греческие заимствования в балканославянской мифологической лексике // Материалы XV Международной научной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов-2008». – Москва: МГУ им. М. Ломоносова, 2008. – С. 284–286.

Підготував Ігор Гунчик